

Zondag 12 januari 2020

TivoliVredenburg – Grote Zaal – 15.00 uur

Toelichting door Arnoud Heerings om 14.15 uur

HET GELDERS ORKEST/ PER-OTTO JOHANSSON

Aidan Mikdad piano

George Gershwin 1898-1937

Girl Crazy: Overture (1930)

Erich Wolfgang Korngold 1897-1957

Thema en Variaties opus 42 (1953)

George Gershwin

Rhapsody in Blue (1925)

Leonard Bernstein 1918-1990

Three dance episodes uit 'On the Town' (1945)

The Great Lover Displays Himself

Lonely Town: Pas de deux

Times Square: 1944

George Gershwin

An American in Paris (1928)

Richard Rodgers 1902-1979

The Carousel Waltz (1945)

Klassiek, jazz en musical hand in hand

Er waait een duidelijke Amerikaanse wind in dit programma An American New Year's Concert. In het 'Oude Europa' zijn klassieke en populaire muziek traditioneel immers nogal gescheiden werelden. Bij een blue note of een opzwevend sambaritme fronsen sommigen hier nog de wenkbrauwen. Al veranderen de tijden inmiddels, want ook op de conservatoria is de afdeling lichte muziek inmiddels geheel geïntegreerd.

Van Hollywood naar Parijs

In de Verenigde Staten bestaat die vermenging van klassiek, jazz en musical al langer. Zo ook bij George Gershwin (1898-1937). Geboren in New York als zoon van Russisch-Joodse immigranten, werd Gershwin rond 1916 bekend als componist van liederen waarvoor zijn broer Ira de teksten schreef. Hij leerde het vak in de wereld van de populaire muziek van Tin Pan Alley en Broadway. Landelijke faam kreeg hij in Amerika door zijn succesvolle musicals voor Broadway. Maar Gershwin zag zichzelf meer als een serieuze 'klassieke' componist, en wilde in zijn Rhapsody in Blue, het

Pianoconcert in F en zijn American in Paris de wereld van klassiek en jazz nader tot elkaar brengen. Zijn echte meesterwerk voltooide hij in 1935, de opera Porgy and Bess, met alle rollen vertolkt door donkere zangers en -zangeressen. Tot grote teleurstelling van Gershwin bleef het succes van de opera destijds uit. De grote erkenning voor Porgy and Bess kwam pas ruim na Gershwins voortijdige dood ten gevolge van een hersentumor in 1937. Onsterfelijk maakte Gershwin zich rond 1925 door zijn klarinetglissando in de pakkende openingsmaten van zijn Rhapsody in Blue, een fraai staaltje van de zogenaamde glijtoon in een jazzy klassiek werk. Het vermengen van klassiek en jazz werd destijds al als een verdienste erkend door iemand als Maurice Ravel. Toen Gershwin bij hem aanklopte voor compositielessen, zei Ravel luchtig: 'Waarom wilt u een tweederangs Ravel worden, als u al een eersterangs Gershwin bent?'

Die eersterangs Gershwin kwam tijdens zijn leven vooral tot uiting in grote musicalsuccessen Lady Be Good!, Oh Kay!, Funny Face, Show Girl en Strike up the Band. Ook de musical Girl Crazy uit 1930 was een groot succes. Het werk dat Gershwin samen met zijn broer Ira schreef naar een verhaal van Guy Bolton en John McGowan beleefde 272 uitvoeringen en werd later tot drie keer toe verfilmd, waarvan de verfilming uit 1943 met Judy Garland de bekendste is. De musical werd na de eerste reeks weinig meer uitgevoerd, maar de sprankelende ouverture met referenties aan de musicalhits I got rhythm, Embraceable you, Land of the gay caballero en But not for me vond na Gershwins dood in 1937 zijn weg naar de klassieke concertpodia en is nog steeds een curtainraiser van de eerste orde.

Van Wenen naar Hollywood

Dan volgt muziek van Erich Wolfgang Korngold (1897-1957), de uit Oostenrijk naar Amerika uitgeweken componist die met zijn weelderig romantische filmmuziek in Hollywood uitgroeide tot een van grondvesters van de filmmuziek. De laatste decennia beleeft zijn muziek weer een langzame opleving, terwijl hij voorheen vaak werd weggezet als een man uit een voorbij tijdperk. Korngold ontving een Academy Award voor de muziek bij The Adventures of Robin Hood in 1938, en twee jaar eerder al kreeg zijn score voor Anthony Adverse (1936) een Oscar.

Korngold groeide op als hoogbegaafd wonderkind. Zijn geboorteplaats was Brno in wat destijds nog Oostenrijk-Hongarije was, en waar zijn joodse vader Julius werkte als muziekcriticus. Gustav Mahler noemde de jongen 'een muzikaal genie' toen die in 1906 zijn Cantate Gold aan hem voorspeelde, het werk van een dertienjarige. Mahler raadde de jongen aan verder te studeren bij de componist Alexander Zemlinsky. Ook Richard Strauss sprak jubelende woorden over het jonge talent. Het ballet Der Schneemann dat Korngold op zijn elfde componeerde werd een ware sensatie toen het in Wenen aan het keizerlijk hof werd uitgevoerd in aanwezigheid van keizer Franz Josef. Dat was in 1910.

Het hoogtepunt van zijn Europese roem beleefde Korngold rond zijn 23ste levensjaar met zijn opera *Die tote Stadt* in 1920. Componisten als Richard Strauss en Giacomo Puccini overlaadden de jonge componist met lof over dit werk, en befaamde zangers en dirigenten namen het op hun repertoire. Op uitnodiging van Max Reinhardt reisde Korngold in 1934 voor het eerst naar Hollywood om Felix Mendelssohns toneelmuziek voor Shakespeares *A Midsummer Night's Dream* te komen bewerken voor een filmversie. Toen hij in 1938 voor de filmmuziek van *The Adventures of Robin Hood* opnieuw in de VS was, besloot hij daar te blijven, omdat in Oostenrijk juist toen de fatale Anschluss met Duitsland plaats vond en het er voor joden gevaarlijk werd. Daarom verklaarde Korngold dat de filmmuziek voor *The Adventures of Robin Hood* zijn leven had gered.

Korngolds *Thema en Variaties opus 42* (1953) is een luchtig, melodieus en toegankelijk werk, in opdracht van een Amerikaanse muziekuitgever geschreven voor middelbare scholen en hogescholen. De weduwe van Korngold herinnerde zich dat de componist herhaalde: 'Opus tweeënveertig. Vanaf het moment dat ik een jongen was, wist ik dat ik niet verder zou komen dan opus tweeënveertig.' Hoewel hij zijn vele filmmuziek niet had meegeteld kreeg Korngold gelijk: dit was zijn laatste originele compositie voordat hij te ziek werd om te werken. Korngold wilde dat het hoofdthema van de variaties gespeeld zou worden alsof het een Ierse volksmelodie is, ook al was het zijn eigen thema. De zeven variaties in dit korte stuk van een minuut of acht zijn duidelijk te onderscheiden door hun instrumentatie. Eén variatie lijkt een herinnering aan Korngolds muziek bij een Erroll Flynn-film.

Bernstein de componist

Leonard Bernstein is de geschiedenis ingegaan als de componist van de *West Side Story*, een musical. Terwijl hij zelf zo graag een volwaardig klassieke componist van symfonieën en opera's wilde zijn. Maar net als bij George Gershwin wierpen zijn populaire 'lichte' werken een schaduw over 'serieuze' symfonische pogingen. En net als bij Gustav Mahler raakte zijn componeren in de verdrukking door het vele dirigeren. Toch ging de combinatie van 'serieus' en 'pop' hem goed af. Zo componeerde hij al in 1942 zijn *Clarinet Sonata* en schreef hij in 1944 de musical *On the Town*, waaruit hier de drie dansen klinken die hij in datzelfde jaar arrangeerde voor symfonieorkest. Die musical kwam voort uit het ballet *Fancy free* waar Bernstein de muziek voor schreef en dat een groot succes was. De belevenissen van drie zeemannen in de grote stad New York vatte Bernstein samen in de drie dansen die het hele verhaal in een notendop vertellen. In de laatste dans komt het thema van New York, New York, it's a helluva town, de grote hit uit de musical, nog even langs.

Een Amerikaan in Parijs

Zijn meest ambitieuze orkestwerk leverde George Gershwin met *An American in Paris*. De componist schreef het in 1928

na een bezoek aan de Franse lichtstad. Het rapsodische werk is een symfonisch gedicht dat de indrukken van de Amerikaanse bezoeker weergeeft. Het eerste gedeelte is een weergave van Parijs bij daglicht, compleet met verkeerschaos en claxonnerende taxichauffeurs. Een korte cadens van de soloviool leidt het tweede gedeelte 'Parijs bij nacht' in met de beroemde bluesy trompetsolo. De sfeer van nachtclub en jazz overheerst, tot de beweeglijkheid van het begin als een mistig ochtendgloren terugkeert.

The Carousel Waltz

Ten slotte opnieuw muziek uit een musical. *Carousel* was de tweede musical van het team van Richard Rodgers (muziek) en Oscar Hammerstein II (tekst). Het werk uit 1945 was een adaptatie van Ferenc Molnár's toneelstuk *Liliom* uit 1909, waarbij de plaats van handeling werd gewijzigd van Boedapest naar de kustlijn van Maine. De twee verhaallijnen in de musical volgen de spannende en tragische belevenissen van twee liefdesparen. Bekende nummers uit het stuk zijn 'If I Loved You', 'June Is Bustin 'Out All Over' en 'YOU Never Walk Alone'. Richard Rodgers schreef later dat *Carousel* zijn favoriet was van al zijn musicals. *Carousel* beleefde aanvankelijk 890 uitvoeringen en werd in 1956 gefilmd. In 1999 noemde *Time* magazine *Carousel* de beste musical van de twintigste eeuw.

Clemens Romijn

Per-Otto Johansson studeerde aan de Muziekhogeschool van Malmö en het Koninklijk Deens Conservatorium in Kopenhagen. In beide landen kreeg hij al snel bekendheid door zijn optredens met vrijwel alle grote orkesten, waaronder de symfonieorkesten van Göteborg, Malmö, Odense en Kopenhagen. In 2007 dirigeerde hij tijdens het gala en de ceremonie van de Nobelprijs in Stockholm. Maar ook buiten Scandinavië geniet hij bekendheid. Zo was hij van 2007 tot 2010 chef-dirigent bij het Theater Vorpommern. In Nederland werkte hij samen met onder meer het Noord Nederlands Orkest en het Orkest van he. Als operadirigent heeft Per-Otto Johansson naam gemaakt bij onder meer de Deense Nationale Opera en de opera van Malmö. In Nederland heeft hij een goede band met Opera Zuid waar hij gedenkwaardige producties leidde van onder meer Verdi's *La traviata*, *Rigoletto* en *Il barbiere di Siviglia* van Rossini.

Pianist **Aidan Mikdad** studeert hij aan het Conservatorium van Amsterdam bij Naum Grubert, nadat hij een aantal jaren had gestudeerd bij Mila Baslawskaja. Aan de Royal Academy of Music in Londen had hij les van Joanna MacGregor, en hij volgde lessen bij onder anderen Sergei Babayan, Paul Badura-Skoda, Enrico Pace en Jean-Yves Thibaudet. Eerste prijzen won Aidan Mikdad bij het Internationaal Concertgebouw Concours (2013), de International Piano Competition van Lagny-sur-Marne (2014) en de Premio Internazionale Pianistico 'A. Scriabin' (2016)